

LIETUVOS VAIKŲ
DIENOS CENTRŲ
ASOCIACIJA

VAIKŲ DIENOS CENTRŲ VAIDMUO SOCIALIZACIJOS PROCESĖ: PAGALBOS GALIMYBĖS LIETUVOS VAIKAMS IR JŲ ŠEIMOMS

Nesenai lankiausi viename vaikų dienos centre. Radau vaikus sėdinčius prie bendro stalo ir valgančius šiltą maistą. „Stalo karalius“, išrinktas šiandien padėti vadovei pasirūpinti maistu ir indais, visiems pavalgius, surinko lėkštes, ir mandarinų, kuriais vaikai vaišinosi pavalgę šilto maisto, žievelės. „Vaikai, ką jus veikiat dienos centre?“ – klausiu. „Valgom, žaidžiam, ruošiam pamokas, tvarkomės, važiuojam į ekskursijas, stovyklas, einam į kiną, darom darbelius.“ „Mes čia susitinkam su draugais pabūti“, „Nebūtų ką veikti, jei ne dienos centras“, „Centras labai įdomus, čia labai faina, labai linksma“, „Centras reikalingas padėti šeimoms, kad vaikai turėtų užsiėmimą“ – vardino man vaikai priežastis kodėl jie čia ateina ir kam reikalingas vaikų dienos centras. „Aš centrą lankau jau 2 ar 3 metus“ - sako maždaug 13 metų mergaitė. „Dienos centras reikalingas, kad mamos galėtų dirbti, o vaikai ateitų į centrą padaryti namų darbus ir bendrauti su vaikais“ - priduria 9 metų berniukas. „Mano čia lanko ir brolis ir sesė“ – sako kita trylikametė. Mums bešnekant į centrą atėjo mama su paaugle dukra. Užkalbinu. „Aš čia lankausi jau 5 metai - sako mergaitė, - čia gerai jaučiuosi“. „Mums čia kaip antri namai - priduria mama. - Kiek čia mes pagalbos gaunam, vaikai čia daug ko išmoksta. Mūsų draugai nori, kad jų vaikai draugautų su mano mergaite, ji moka visokios veiklos“. Centro darbuotoja dalinasi, kad su vaikais pabendrauti, užsiimti įvairiomis veiklomis ateina savanoriai iš universiteto, nevyriausybinės organizacijos. Pavyzdžiui, su vienais savanoriais vaikai kartu mokinasi gaminti maistą, kepa įvairius kepinus. „Dabar visi dalyvaujame Carito žvakučių akcijoje“. „Dienos centras reikalingas, nes vaikai jį myli“ – apibendrina mūsų pokalbį viena pokalbyje dalyvavusi paauglė.

Šešerius metus dirbau socialine darbuotoja, padedančia šeimoms, auginančioms vaikus. Daug teko bendrauti su tėvais, lankyti namuose. Mačiau įvairių situacijų, sunkumų, skurdo. Lankiausi namuose, kuriuose vaikui grįžusiam po pamokų nėra vietos, nes vyksta išgertuvės. Buvau namuose, kuriuose, išskyrus duoną arba batoną tądien nebuvo daugiau ką valgyti. Kartais popiet suaugusius rasdavau dar lovoje, o po vakarykščio pasilinksminimo namuose - rūkalų smarvė ir vienintelis stalas namie apkrautas šventės inventoriumi ir jo likučiais. „Mama su tėčiu vakar pusę nakties triukšmavo“ - sako dvylikametė Erika. „Tai kaip tu miegojai?“ – klausiu. „Nežinau...“ Aš ir nesitikiu kitokio atsakymo. Ar vaikas gali pasirinkti kur ir kaip ilsėtis, jei namuose apie tai niekas negalvoja? „Ar galiu paimti?“ – klausia Erikos brolis po užsiėmimų vaikų dienos centre, rodydamas į nesuvalgytą maistą. „Taip, o kam tau jis?“ „Parnešiu namo. Anąkart, kai parnešiau, tai mama buvo labai patenkinta, visą vakarą labai gera buvo“. Suprantu... Su šia šeima bendravau daug metų. Daug kalbėjomės su tėvais, nuolat juos drąsinau ir kartu ieškojome būdų kaip išspręsti sunkumus. Žinodami, kad bet kada galiu ateiti, jie stengėsi šiek tiek apsitvarkyti namus; stebėjau, kad mažiau išgėrinėja, su vaikais stengiasi bendrauti šiek tiek pozityviau. Tuo tarpu su jų vaikais nuolat dirbome vaikų dienos centre. Daugybę laiko su kolege investavom į jų savivertės stiprinimą, socialinių įgūdžių ugdymą, užimtumą, mokymąsi, svajonių, siekių ir tikslų savo gyvenimui kūrimą. Demonstravom begalinį pasitikėjimą jų gebėjimais, įvardinom stipriąsias savybes, mylėjom ir priėmėm bet kokiomis aplinkybėmis ir niekada neparodėm net menkausio nusivylimo dėl elgesio, blogų pažymių ar ko kito. Nežinau nieko apie Erikos brolių, bet Erika dabar turi šeimą, augina 3 vaikučius, dirba ir turi savo namus. Matau jos šeimos nuotraukas socialiniame tinkle. Matau, kad artimi, apsikabinę. Matau laimingus vaikų veidus, gražią namų aplinką, kelionių akimirkas. Sutikau kažkada mieste, pribėgo, apsikabino stipriai stipriai...dėkoja...

2015-2016 metais Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkės atliktas tyrimas atskleidė, kad šeimose, turinčiose įvairių sunkumų, augantys vaikai itin sunkiai atskleidžia savo patiriamus sunkumus ir patiriamą smurtą formalių institucijų darbuotojams. Tokiems pokalbiams jiems tiesiog nesudaromos tinkamos ir pagal amžių pritaikytos sąlygos.

Todėl, vaikai, kurių poreikiai šeimoje nėra atpažįstami ir patenkinami taip, kad jie galėtų sveikai ir saugiai augti ir vystytis, lieka negavę jiems reikalingos pagalbos. Tyrimas nustatė, kad teikiant pagalbą šeimoms, vaikams skiriamas per mažas dėmesys. Aiškinantis tėvų poreikį pagalbai, susikoncentruojama į tėvų gyvenimo aplinkybes, siūlomos pagalbos priemonės tėvų sunkumams išspręsti. Tuo tarpu vaikų situacija nesikeičia, nes jie negauna jokios pagalbos. Vaikų patirtys atskleidė, kad, teikiant šeimoms pagalbą, dažniausiai jie yra ignoruojami, reikalai sprendžiami tik su suaugusiais (I. Tamutienė, 2018).

Vaikai gali kalbėtis apie savo sunkumus tik tada, kai įgyja pasitikėjimą specialistu, jaučia nuoširdų dėmesį, rūpestį. Mokslininkų atlikto tyrimo išvados teigia, kad būtina susikoncentruoti į vaikų poreikius taip, kad jie būtų matomi ir girdimi. Vaikai turi turėti galimybę pasikalbėti apie savo sunkumus ir mėginti juos įveikti. Jie turi turėti sąlygas pavalgyti, atlikti namų darbus, nusiprausti, pasidalinti patirtimi ir pamatyti, kad ir kiti susiduria su panašiais sunkumais (I. Tamutienė, B. Jogailaitė, 2018).

Tokios individualios, saugios sąlygos pasipasakoti bei kitus poreikius patenkinti vaikams sudaromos dienos centre. Vaikai čia lavinami ir ugdomi, mokinami pažinti save, atpažinti kylančius jausmus ir saugiu sau bei kitiems būdu, juos išreikšti. Čia mokinamasi bendrauti, konstruktyviai elgtis konfliktinėse situacijose. Kiekvienas vaikas yra priimamas ir pripažįstamas, gerbiamas ir mylimas toks, koks yra. Kiekvienas pastebimas, drąšinamas ir pastiprinamas. Taip auginama vaiko savivertė, atsparumas neigiamai įtakai. Dienos centre vykdoma individualioji priklausomybių ir nusikalstamumo prevencija.

Šių dienų aktualių diskusijų dėl vaikų paėmimo iš šeimų, dėl nepakankamo dėmesio ir pagalbos tėvams, kontekste, akivaizdžiai atsiskleidžia svarba vienos iš vaikų dienos centro misijų – padėti tėvams auginti vaikus, sudaryti galimybes vaikams, net ir esant sunkumams namuose, likti šeimoje.

2015 metais Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu buvo atliktas Vaikų dienos centruose teikiamų socialinių paslaugų įvertinimo ir plėtojimo galimybių tyrimas. Tuo metu Lietuvoje veikė ne mažiau kaip 252 vaikų dienos centrai.

Tyrimo išvadose teigiama, kad ne mažiau kaip 4 iš 5 vaikų dienos centrų teikiamos šios paslaugos: renginių organizavimas, ugdymo užsiėmimai, pažintinės išvykos, ekskursijos, užsiėmimai pagal vaikų pomėgius, bendri šeimų su vaikais renginiai, individualūs pokalbiai su vaikų šeimomis dienos centre, informacijos šeimoms suteikimas, konsultavimas, tarpininkavimas bei fizinis lavinimas. Įvardintos paslaugos atskleidžia, jog vaikų dienos centruose teikiamų paslaugų spektras orientuotas būtent į vaikų užimtumą, vaikų ir jų šeimų socialinių įgūdžių ugdymą. Vaikų dienos centrus lankančių vaikų tėvai nurodė, kad būtent laisvalaikio organizavimo ir popamokinio užimtumo jų vaikams trūksta labiausiai, todėl vykdoma vaikų dienos centrų veikla tiesiogiai atitinka vaikų poreikius.

Tyrimo metu nustatyta, kad vaikų dienos centrus lankantiems vaikams ir jų šeimoms suteikiamos beveik visos paslaugos, kurių vaikų tėvai tikėjosi gauti iš vaikų dienos centrų. 9 iš 10 apklaustų tėvų teigė, kad gavo dienos centre tokias paslaugas, kokių jų šeimai ir reikėjo.

Net 97 proc. respondentų nurodė, jog jų vaikai vaikų dienos centrus lanko labai noriai arba gana noriai. Vaikų dienos centrų veikla visiškai patenkinti yra 8 iš 10 tėvų.

Faktiškai visi (95 ir daugiau proc.) apklausti vaikų dienos centrus lankančių vaikų tėvai, nurodė kad vaikų dienos centre teikiama pagalba yra lengvai prieinama, savalaikė, atitinkanti vaiko poreikius ir ją teikia kvalifikuoti specialistai. (Vaikų dienos centrų veiklos, juose teikiamų socialinių paslaugų įvertinimo ir plėtojimo galimybių tyrimas. Galutinė tyrimo ataskaita, 2015).

Vaikų dienos centrai Lietuvoje pradėjo kurtis prieš 20 metų. Kasmet Socialinės apsaugos ir darbo ministerija skiria valstybės biudžeto lėšas vaikų dienos centrų veiklai finansuoti. Šių lėšų dėka Lietuvoje jau veikia platus vaikų dienos centrų tinklas. Šių metų gruodžio mėnesį Lietuvos Respublikos vyriausybė patvirtino Bazinį paslaugų šeimai paketą. Jame numatytas dienos socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugų teikimas vaikui ir jo šeimos nariams. Tūkstančiui vaikų savivaldybėje turi tekti 26 vietos vaikų dienos centre. Pagal esamą situaciją ir vaikų, gyvenančių savivaldybėse, skaičius, vaikų dienos centrų Lietuvoje dar trūksta.

Tačiau nuolatinis Vyriausybės dėmesys ir parama vaikų dienos centrams yra labai reikšmingi ir sudaro prielaidas šią paslaugą savivaldybėse teikti tiems, kam ji reikalinga, o kartais - būtina.

2017–2018 metais konkurso tvarka iš valstybės biudžeto lėšų buvo skirta 447,000 eurų naujų vaikų dienos centrų steigimui, siekiant sudaryti geresnes sąlygas ir didesnes galimybes pradedantiems vaikų dienos centrams vykdyti veiklas, kurių teikiamomis socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugomis galės pasinaudoti daugiau vaikų ir jų šeimos narių. Šios lėšos buvo paskirstytos 36 vaikų dienos centrams, laimėjusiems konkursą. 2016-2018 metų vaikų dienos centrų konkurso tęstinėms veikloms finansavimą gavo 249 vaikų dienos centrai visoje Lietuvoje, jiems paskirstyta 3, 161 tūkst. Eurų. Pagal galimybes prie savivaldybėse veikiančių vaikų dienos centrų prisideda ir savivaldybės. Vienos jų suteikia centro veiklai patalpas, kitos – skiria lėšas finansuodamos projektus, trečios – perka vaikų dienos priežiūros paslaugas. Bendraudama su NVO, vykdančių vaikų dienos centrų veiklą, darbuotojais, girdžiu, kad iš valstybės ir savivaldybių biudžeto gaunamų lėšų vis tik nepakanka dienos centrų veiklai plėsti, atnaujinti patalpas, priemones, stiprinti veiklą, organizuoti vaikams vasaros stovyklas, ugdyti personalą ir savanorius ir pan. Kiekvienų metų pradžioje nevyriausybininkai išgyvena sunkiausią laikotarpį – pirmąjį metų ketvirtį centrai negauna lėšų veiklai vykdyti. Kol priimami atitinkami sprendimai Ministerijoje, „prasisuka“ visos reikalingos procedūros, centrai turi „išgyventi“ iš savo turimų resursų. Vaikams negali pasakyti palaukti, neateiti arba atėjus nieko nevalgyti. O ir darbuotojams negauti atlyginimo keletą mėnesių... Tokioje realybėje kūrybingai ieškoti sprendimų - tikrai sunkus iššūkis. Norėtūsi tikėti, kad bendromis dienos centrų, Ministerijos ir savivaldybių pastangomis ir susitarimais šios problemos sprendimai vis tik bus rasti. Tikriausiai neabejojame, kad vaikų dienos centrai vykdo itin svarbią misiją siekiant vaiko ir šeimos gerovės. O ir vaikai juos myli...

Sigita Šimkienė